

BESLENME SAATI

Medya Eleştirileri 2013

Sosyal Medya ve Ağ Toplumu-2 :

Kültür, Kimlik, Siyaset

Editörler: Can Bilgili, Gülüm Şener

REKLAM
YARATICILARI
DERNEĞİ

Medya Eleştirileri 2013

**Sosyal Medya ve Ađ Toplumu- II:
Kültür, Kimlik, Siyaset**

EDİTÖRLER
CAN BİLGİLİ
GÜLÜM ŞENER

PROF. DR. CAN BİLGİLİ, İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Sistemleri Bölümü Öğretim Üyesi. 1968’de İzmir’de doğdu. İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler bölümünde lisansını tamamlayan Bilgili, aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü’nde yüksek lisans ve doktora öğrenimini gerçekleştirdi. Sırasıyla İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi (1991-1994), Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi (1994-2008) ve Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde (2008-2012) öğretim üyesi olarak çalıştı ve çeşitli idari görevlerde bulundu. Reklamcılık, radyo ve televizyon alanlarında sektör raporu ve meslek standartları çalışmalarını gerçekleştiren Bilgili kamu ve özel birçok kuruluşa iletişim çalışmalarında danışmanlık verdi. Medya işletmeciliği ve yönetimi, medyada çalışma ilişkileri, medya etiği, medya ekonomisi, pazarlama iletişimi, rekabet stratejileri, sağlık iletişimi alanlarında çalışmaları bulunan veya dersler veren Bilgili’nin “Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı” adlı bir kitap yayını ile medya alanında farklı tartışma konularının ele alındığı “Medya Eleştirileri” adıyla yayınlanan, editörlüğünü gerçekleştirdiği kitap çalışmaları ve yazıları bulunuyor.

YARD.DOÇ.DR. GÜLÜM ŞENER, 26 Nisan 1976 İstanbul doğumlu. 1999’da Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi’nden mezun oldu. 2000’de Fransa’da Stendhal Üniversitesi İletişim ve Medya Enstitüsü’nde İletişim Bilimleri alanında yüksek lisans programını bitirdikten sonra 2006’da Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı’nda yeni toplumsal hareketlerin interneti kullanımı üzerine doktorasını tamamladı. Akademik ilgi alanları: İletişim sosyolojisi, yeni enformasyon ve iletişim araçlarının toplumsal etkileri, sosyal medyanın kullanımı, kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler. Şener, halen İstanbul Arel Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak çalışıyor.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
GÜLÜM ŞENER	
Küresel Yerel Ölçekte Ağ Kültürü ve Sosyal Medya	15
ŞAFAK ERKAYHAN	
Modern İnsanın İnternet Üzerindeki Psikososyal Davranışları Üzerine Kuramsal Bir Karşılaştırma	39
ALİ BARIŞ KAPLAN	
Sosyal medya ve “Paylaşım Kültürü”	55
CENGİZ ERDAL	
Kendi Yanılsamasında Kendini İzlemek: Narsisizmin Mecrası olarak Facebook	67
ÖZLEM OĞUZHAN	
Bu Kimin Peçesidir? Sosyal Medya Yoluyla Müslüman Kadın Kimliğini Sorgulamak, Yaratmak ve Yaymak	93
GORDON ALLEY YOUNG	
Sosyal Ağlarda Görünür Olmak: Facebook Fotoğraflarında Bireyin Kendisini Sunum Stratejileri	121
GÜLÜM ŞENER - YELDA ÖZKOÇAK	

Televizyon ve Sanal Dünyada Üretilen Kadın Kimliğine Eleştirel Bir Yaklaşım	155
NEŞE KAPLAN	
Honduras Facebook Projesi: Honduraslı Üniversite Gençliğinin Facebook Üzerinde Sosyal Gerçekliğinin Oluşturulması	165
WHITNEY COYLE	
Toplumsal Sözleşme 2.0: Hizmet Kullanım Şartları Anlaşmaları ve Siyaset Teorisi	199
DAVID J. GUNKEL	
Muhalefet Ağlarda İlerliyor mu? Ağlara Takılıyor mu?	233
PERRİN ÖĞÜN	
Toplumsal Mücadele Alanı olarak Sosyal Medya	253
GÜLÜM ŞENER	
İspanya’da Kasım 2011 Genel Seçimleri’nde 15-M Hareketi’nin Twitter Analizi	273
EVA MARÍA FERRERAS	
Siyasi Bir Ajan olarak “Sosyal Medya”	307
SAVAŞ ÇOBAN	

TOPLUMSAL MÜCADELE ALANI OLARAK SOSYAL MEDYA

GÜLÜM ŞENER*

*"Eğer hükümetin interneti kapatıyorsa,
hükümetini kapatma vakti gelmiştir."*

Mısır Devrimi'nde sosyal ağlarda yer alan bir mesaj, 2011

Son on yıldır sosyal medyanın yükselişine bağlı olarak internetin demokratikleştirici işlevlerine yapılan vurgu, aslında modernleşmenin ürünü olan ve savunuculuğunu toplumsal elitlerin yaptığı şu eski teknolojik determinizm tezinin yenilenmiş söylemlerinden biri. İletişim teknolojilerinin “devrimci” potansiyeli üzerine tartışmalar, yeni olmamakla birlikte, Arap Baharı ve Wall Street’i İşgal Et gibi küresel çapta etki yaratan güncel sosyal hareketlenmelerle, biraz da abartılarak, kamuoyunun gündemine yeniden oturdu. Oysa, dijital aktivizmin ilk örnekleri internetin kiteselleştiği 90’lı yılların ikinci yarısına dek uzanıyor. Castells'in "ilk enformasyonel gerilla hareketi" olarak nitelendirdiği (2008:102) ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)'nın yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1994'te Meksika Hükümeti'ne başkaldıran EZLN (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu) hareketinin mücadelesini

* Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Sistemleri Bölümü Öğretim Üyesi

dünyaya duyurmak için interneti alternatif bir iletişim ağı olarak kullanmasından bugüne geçen zamanda dünya üzerinde binlerce sosyal hareket; haberleşme, örgütlenme ve eylem amacıyla yeni medyayı davalarında öncelikli ya da önemli araçlardan biri olarak seferber ettiler.

Elektronik sosyal ağların yaygınlaşmasıyla birlikte dijital aktivizmde yeni bir döneme girildi ve yeni aktivizm pratikleri ortaya çıkmaya başladı. Web 1.0'ın tartışma forumları, e-posta zincirleri, web sitesi, sohbet programları gibi araçlarıyla sınırlı kalan dijital aktivizm, Web 2.0'la yeni bir soluk kazandı. İnternetin birinci kuşağı ile ikinci kuşağı arasındaki teknolojik farklılıklar aynı zamanda genel olarak internet kullanıcılarının ve özelde muhalif seslerin kullanımını belirleyen en önemli etkenlerin başında geliyor. Web 1.0 ile karşılaştırıldığında Web 2.0 üzerinde gerçekleşen iletişimin özellikleri şöyle sıralanabilir: (daha) anlık, (daha) hızlı, içeriğin kullanıcı tarafından üretildiği, gönüllü paylaşım dayalı, ortaklaşmacı (kollaboratif), amatör, mobil, etkileşime ve diyaloga açık, yatay, viral, öngörülemez, denetlenmesi zor, tepkisel, gündelik, bireysel ve farklı seslerin birlikte yer aldığı, görünür olduğu, melez, alternatif, katılımcı, kimlik paylaşımını ve ifade özgürlüğünü öne çıkaran bir iletişim alanı olarak nitelendirmek mümkün sosyal medyayı. Elbette olumlu çağrışımlara sahip tüm bu özellikler sosyal medyanın teknolojik potansiyelini anlatmak üzere kullanılan terimler ve tüm bunlar gerçekten kullanılıyor olsaydı dünya çok daha iyi bir yer olurdu. Sosyal medyanın teknolojik potansiyeli sosyal hareketler için ne gibi değişimler vaad ediyor?

Sosyal medya, sosyal hareketleri ve muhalefet etme biçimlerini de dönüştürüyor, yeni bir direniş kültürü doğuruyor. İçeriği internet kullanıcılarının ürettiği, anlık bilgi paylaşımına ve yüksek etkileşime dayalı iletişimin gerçekleştiği sosyal medya, sosyal hareketler için birçok imkan sunuyor: Anındalık özelliğiyle sosyal olaylar etrafında daha hızlı haberleşme ve örgütlenme imkanı, sosyal hareketlerin daha ucuza kendi alternatif medyalarını yaratması ve siyasi kimliklerin görünür kılınması, hareketlerin zaman-mekan engellerini aşarak yerelden küresele seslerini duyurmalarına yardımcı olması, farklı görüşlerin dile getirilmesiyle alternatif ve küresel kamusal alanların yaratılması, hiyerarşiden uzak,

yatay iletişim kurma olanağı, anaakım medyaya sosyal hareketlerle ilgili haber kaynağı sağlaması, eylem öncesinde, sırasında ve sonrasında gerçekleşen paylaşımlarla eylemin etkisini ve sürekliliğini artırması, çevrimiçi-çevrimdışı örgütlenme ve eylem pratiklerinin içiçe geçmesi, gönüllü bireysel paylaşımlarla sosyal hareketlerin seslerini daha geniş kitlelere duyurabilmesi ile “örgütsüzler”i örgütleyebilme potansiyeli vb. Ancak, bu yeni direniş kültürünün hem teknolojinin kendisinden hem de toplumsal kullanımlarından kaynaklanan çeşitli sınırlılıkları da bulunuyor. Bu makalede sosyal medyanın sosyal hareketler için imkanları ve sınırlılıkları güncel örnekler üzerinden ele alınarak tartışmaya açılacaktır. Sosyal medyanın sosyal hareketlerin haberleşme, örgütlenme ve eylem pratiklerinde yarattığı dönüşümleri şu başlıklar altında toplamak mümkün:

İLETİŞİMİN HIZLANMASI

Anlık ve hızlı iletişim, sosyal medyayı diğer iletişim araçlarından ayıran en önemli özelliklerin başında geliyor. Sosyal medyanın içeriğinin kullanıcılar tarafından üretilmesi ve mesajların gönüllü olarak "bulaşıcı" biçimde ağlarda yaygınlaşması sosyal hareketlerin haberleşme, örgütlenme ve eyleme geçme süreçlerini hızlandırıyor. Elektronik sosyal ağlar, toplumsal olayların duyurulmasında öncelikli iletişim mecrasına dönüşüyor. Toplumsal olaylarda ve sorunlarda vatandaşlar anında tepkilerini sosyal ağlarda hızlı dile getirebiliyorlar. Twitter'da herhangi bir sosyal meseleye ilişkin *hashtag*'ler her saniye güncelleniyor. Enformasyon akışının hızlanması aktivistlerin daha hızlı örgütlenmesini sağlıyor aynı zamanda. Mücadele *hız kazanıyor*. 2009'da Moldova genel seçimlerine karşı çıkan muhalif gruplardan ThinkMoldova'nın liderlerinden Natalia Morar bu durumu şöyle özetliyor: "6 kişi, 10 dakikalık bir beyin fırtınasından ve karar alma sürecinden sonra sosyal ağlar, Facebook, bloglar, SMSler ve e-postalar aracılığıyla birkaç saat içinde enformasyonu yaydık ve 15,000 genç sokaklara döküldü!" (Evans, 2010). Benzer şekilde İran'da Yeşil Devrim sırasında Tahran ve İsfahan sokaklarına dökülen göstericiler; fotoğraflar, videolar, blog gönderileri, tivitler ve SMS mesajlarıyla hem kendi aralarında hem de uluslararası

toplulukla bağlantı kurdular. Hatta Twitter, yaralıları hastane bulunmasında ve nerelerde çatışma olduğuna dair bilgi paylaşımında önemli rol oynadı. 7-26 Haziran tarihleri arasında tahmini 480,000 Twitter kullanıcısı 2 milyondan fazla tweet attılar, seçim günü ise saatte ortalama 200,000 (Howard, 2009). Wall Street'i İşgal Et hareketinde ise Youtube'da hareketle ilgili Ekim 2011'de 20,000 ve Aralık 2011'de 95,000 video yayınlandı (Lucas, 2012). Geleneksel medyanın profesyonel enformasyon üretim süreci zaman alırken ve enformasyon belirli bir mesleki kurguyla kitlelere sunulurken sosyal medya kullanıcıları enformasyonu anında kaydederek buldukları yerden paylaşıyorlar. Enformasyon akışının hızlanması, sosyal hareketlerin daha hızlı örgütlenmesine ve eyleme geçmesine de neden oluyor. Örneğin, Türkiye'de Oda TV davasında yargılanan gazeteci Nedim Şener ve Ahmet Şık'ın yargılanmaları esnasında duruşma salonunda yerini alanlar gelişmeleri konvansiyonel medyadan önce duyurdular. Malatya'da Alevi bir aileye yönelik saldırılarda Twitter üzerinden haberleşmenin sağlanması ve ertesi gün sivil toplum kuruluşları ve aktivistlerin eylem düzenlemeleri de sosyal medyanın haberleşme anlamında sosyal hareketleri hızlandırdığına işaret ediyor. Sosyal medya, sistem karşıtı fikirlerin hızla yaygınlaşmasının önünü açıyor.

KÜRESEL DAYANIŞMA AĞLARI

Sosyal medyanın sosyal hareketler için belki de en öne çıkan işlevlerinden bir tanesi mekanı aşması. Uluslararası kamuoyunun dikkatini çekme ve dayanışmayı artırma işlevi de var. Sosyal ağların küresel olması ve sosyal medyada mesajların "bulaşıcı" şekilde yayılması kullanıcıların diğer ülkeleri takip etmelerini, kendi davalarına benzer davalara destek olmalarını kolaylaştırıyor. Kendini yakarak Arap Baharı'nın simgesine dönüşen Muhammed Bouazizi'nin görüntüleri ilk kez Twitter, Youtube gibi sosyal ağlar üzerinde paylaşılarak dünyaya duyuruldu ya da Türkiye'de tiyatroların özelleştirilmesi sürecinde hükümete karşı örgütlenen sanatçılara diğer ülkelerden sanatçılar videokliplerle destek mesajları gönderdiler. Wall Street'i İşgal Et hareketinin ABD'de

ve dünyada yaygınlaşmasında da sosyal medya önemli rol oynadı; Hong Kong'dan Fairbanks'e, Miami'den Londra'ya "Öfke Günü"nde dünyanın 80 ülkesinde gösteriler düzenlendi (Taylor, 2011). Mısır'da Mübarek'in istifa etmesini izleyen iki haftada komşu ülkelerde Mısır'daki siyasi krizle ilgili günde ortalama 3400 tweet atıldı (Howard, 2011:14). Sosyal hareketler sosyal medyayla birlikte kampanyalarını küresel boyuta taşıyabiliyorlar. Sosyal medyada paylaşımların "gönüllü" olması ve mesajların "viral" biçimde yaygınlaşabilmesi, kampanyaların, davaların farklı coğrafyalarda ses getirmesine, mücadelede yer alan aktörlerin ürettikleri mesajları, sesleri, görüntüleri paylaşmaları dünya sosyal medya haritası üzerinde muhalif seslerin hızla yaygınlaşmasına neden oluyor. Aborijinlerin mücadelesinde internetin rolünü inceleyen Petray'e göre Web 2.0'ın yarattığı etkileşim, bir tür "sanal biz" duygusu yaratıyor ve bu duygu yalnızca belirli bir yerli grubunun ve onların desteklerinin dayanışmasını aşarak tüm dünyadan sempatanları bir araya getiriyor (2011: 932-933).

ALTERNATİF KAMUSAL ALANLAR

İnternetin ticarileşerek yayılmasından bugüne geçen zamanda dijital medya yalnızca politik gelişmeleri duyurmaktan öte aktif olarak bu politikaların yaratılma aracına dönüştü. Bugün küresel protesto politikasından Wikileaks'e ve Anonymous gibi küresel hacker gruplarına kadar, eski iktidar dengeleri tarih boyunca bilgiyi ve örgütlenme araçlarını ellerinde tutan azınlıkların elinden kayıp gidiyor (Chatfield, 2012:122). Sosyal medya; olaylar etrafında ortaya çıkan, sınırları belirsiz, sokak ile sanal dünyanın içiçe geçtiği ve birbirini tamamladığı, mücadelelerin enformasyonun akış hızında bir görünüp bir kaybolduğu parçalanmış kamusal alanlar yaratıyor. Sosyal hareketin kendisi sosyal medyada inşa ediliyor. Benkler da, elektronik ağ üzerindeki kamusal alanı toplumun bireylerinin işbirliği yaptıkları, siyasi fikirlerini sundukları, hep birlikte topluma "bekçi köpekliği" yaptıkları, devlet otoritesine geleneksel medyadan daha az tabi bir çevrimiçi, işbirlikçi, kolektif üretim modeline dayalı olan bir alan olarak tasvir ediyor (akt. Alexanyan vd., 2012:6).

Dijital aktivizm üzerine yapılan ilk çalışmalarda çevrimiçi ve çevrimdışı alan arasında zayıf bir etkileşim olduğu ileri sürülürken bugün bu ayrım silikleşiyor.

Sosyal medya, kitle iletişim araçlarındaki sessizliği kırıyor. Mesajı üretener biziz, sesimizi tepkimizi alternatif kamusal alanlarda duyuyoruz. Sosyal medyanın içeriğini kullanıcının kendisi oluşturuyor ve paylaşımlar gönüllü. Dolayısıyla daha sahici. Eleştiri ve tepkisellik ön plana çıkıyor. Bir olay olduğunda arı sürüsü gibi bilgisayar başına üşüşüyoruz, temsili demokrasinin kurumlarında derdine çare bulamayan vatandaşlar olarak sosyal medyadan medet umuyoruz. Bir tür "bekçi köpekliği" yapıyoruz, kamuoyu baskısı yaratmaya çalışıyoruz. Özellikle devlet güdümündeki medyanın ağırlıklı olduğu ülkelerde sosyal medya "bekçi köpeği" rolü üstlenerek uluslararası haber ajanslarına büyüyen muhalefet ve gösteriler konusunda haber kaynağı sunuyor (Cottle, 2011: 652). Saint Petersburg'un tarihi mekanlarından birine yapılması planlanan Gazprom Kulesi'ne karşı mücadele yürüten Rus aktivist blogcular, muhalefeti harekete geçirmeyi başararak inşaatı durdurdular (Alexanyan vd., 2012: 7). Poşu taktığı için terör örgütü üyesi olmakla suçlanan ve tutuklu yargılanan Galatasaray Üniversitesi öğrencisi Cihan Kırmızıgül'ün dava süreci boyunca arkadaşları ve tanımadığı yüzlerce insan, öğrenciye Facebook, Twitter ve Youtube üzerinden destek oldular. Sosyal medya aynı zamanda iki farklı sosyal grubun mücadele alanı, farklı ideolojilerin *kutuplaşmalarının* su yüzüne çıktığı bir mecra: Dindar kimliğiyle öne çıkan Eyüplülerin kendi semtlerinde içki firması Efes Pilsen sponsorluğunda "One Love" konserini düzenleyecek olmasına yönelik tepkilerini 'eyuptebirafestivalinehayir' 'hashtag'inde paylaşarak kamuoyu baskısı yaratmaları, buna karşı ise laiklerin yine Twitter üzerinde örgütlenmesi yakın zamandaki örneklerden birini oluşturuyor. Sosyal medyada sistem eleştirisi ve demokratik fikirler *virtüs* gibi yayılıyor ve kısa sürede kitlelere ulaşabiliyor. Twitter ve Facebook gibi sosyal ağlar siyasi meselelerde farklı düşünceleri, hiç tanımadığımız insanların fikirlerini birarada görebileceğiniz, yatay iletişimin egemen olduğu kamusal alanlar yaratıyor. Yalnızca örgütler değil bireyler de tepki veriyor. E-mail listelerini ve sosyal ağ sitelerini kullanarak geniş

coğrafi alanlarda hiyerarşik olmayan ve çok çeşitli ideolojik duruşlardan gelen bireyleri ve örgütleri biraraya getirmek artık mümkün hale geliyor (Kavada, akt. Petray, 2011: 934). Sosyal medya aynı zamanda insan hakları ihlallerinin, politik sisteme ilişkin memnuniyetsizliklerin görünür olmasını sağlıyor. Anonymous hareketinin sloganlarından biri de, "Saklı olanı sergilemek ve gerçeği tüm dünyaya yaymak için interneti kullanıyoruz". Politikacılar üzerinde baskı kurma, hiyerarşiye, siyasetin katı kurumlarına direniş aracına dönüşüyor. Bu anlamda siyaseti eleştirelere açık olmaya zorlayan, vatandaşla katı, hiyerarşik ve bürokratik bir iletişim yerine yatay, tepkileri dikkate alan ve çabuk harekete geçmeye yol açan yeni bir siyasi politik kültürü gerekli kılıyor.

KOLEKTİF MÜCADELEYİ KEŞFETMEK

Sosyal medya kolektif mücadelenin de yeni mekanı. Sosyal ağlarda kolektif dayanışma harekete katılan herkesin kendi bilgisini, becerisini paylaşarak çözüm bulmaya çalıştığı bir imcece usulüne benzetilebilir. Dahlgren'e göre sosyal medya; toplumsal içerme, grup tarafından tanınma ve çoğulcu katılımın yanı sıra siyasi konuşma ve uğraşlar için yeni bir mekan oluşturuyor (Dahlgren, akt. Cottle, 2011: 651). Sosyal medyadaki mücadeleler her zaman sokağa tercüme olmuyor belki. Ama sosyal medya sokaktan daha farklı, medyayla aracılanmış yeni bir kolektif ruh yaratıyor. Bu yeni kamusal alanda sokakta omuz omuza durmanın, birlikte slogan atmanın, ortak duygulanmanın yerine başka türlü bir kolektif ruh, Anderson'ın deyimiyle bir tür "hayali cemaat"ler mevcut (Anderson, 2011). Mücadele sosyal medyada birlikte üretiliyor. Sosyal hareketlerin içerisinde aktif olarak yer alan, daha pasif rolde olan ya da hiçbir rol almayıp harekete yalnızca yakınlık duyanlar Twitter hashtag'inde, Facebook gruplarında, Youtube ya da Foursquare'de mücadeleyi paylaşıyorlar. Kamusal sorunları için çözüm üretmeye çalışıyor, kendilerini bu sanal "hayali cemaatler"in parçası olarak hissediyorlar. Arap Baharı'nda "demokrasi" ve "devrim" sözcüklerinin sosyal ağlarda yaygınlaşması, geleneksel medyanın büyük ölçüde sansüre uğradığı sözkonusu ülkelerde rejime ilişkin sorunların sosyal medyaya

"görünür" olması kolektif mücadele işlevinin önemine işaret ediyor. Facebook gibi göreceli daha kapalı ve tanıdıklardan oluşan bir sosyal ağ sitesinde siyasi içerikli paylaşımlarda bulunarak hem siyasi duruşumuzu diğerlerine gösteriyoruz (beğeni de kazanma arzusu var) hem de tanıdıklarımızın siyasi duruşları hakkında fikir sahibi olarak belki bazılarında daha fazla yakınlık duyabiliyoruz. Twitter ve Facebook'un sosyal hareketlerde kullanımı, protestocular aynı ya da benzer kişilerin içinde yer aldığı yakın ya da uzak eylemlerini ve protestolarını okudukça güçlü dayanışma duygularını açığa çıkararak bir tür bağlı ve birlikte olma hissi yaratabiliyor (Postill vd., akt. Jeffrey S. Juris, 2012). Öfke, duygular, tepkiler, siyasi fikirler insanlar arasında yeni bağlar kurarak tüm dünyayı dolaşiyor.

EYLEM ALANI

Sosyal medya artık eylemin tohumlarının atıldığı mecra. 2009'da Moldova'da genel seçim sonuçlarına isyan eden muhalifler, gösterileri asıl olarak Twitter, LiveJournal ve Facebook üzerinden örgütlediler. İran Yeşil Devrimi'nde Musavi yanlıları SMS, Twitter ve diğer sosyal medya araçlarıyla örgütlenerek sokaklara çıktılar. Rusya'nın son dönemdeki en büyük eylemlerinden biri olan Bolotnaya gösterisine henüz TV'lerde yer almadan önce Moskova'da 50,000-70,000, diğer kentlerde binlerce kişi bloglar, Twitter, sosyal ağlar ve Youtube üzerinden örgütlenerek meydanları doldurdular (Alexanyan vd.,2012:9). Eylem sosyal medyada üretiliyor ve süreklilik kazanıyor. Eylem öncesi, sırasında ve sonrasında sosyal hareketler sosyal medyayı etkin şekilde kullanıyorlar. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda eylem hem Taksim Meydanı'nda hem de sosyal medyada eşzamanlı gerçekleşiyor. Çevrimiçi-çevrimdışı alanlar birbirlerini karşılıklı etkiliyor. İspanya'da önce internet üzerinde örgütlenen 15-M hareketi meydanlara çıktı, daha sonra yeniden internete döndü (Feixa, 2012). İki eylem var artık, biri sokakta diğeri sosyal ağlarda. Sosyal medya hem sokağa alternatif hem de onu tamamlayan bir mücadele aracı. Sennet'in deyimiyile "kamusal alanın düşüşü"ne internetin yükselişi eşlik ediyor. Bilgisayarın başında yalnızlaştırılmış kimseler

ellerindeki araçlarla sisteme karşı gündelik pratiklerle direniyorlar. Kamusal alanın özelleşmesiyle birlikte sokak, artık toplumsal dönüşümün mekanı, en azından birincil mekanı, olmaktan çıkıyor. Sosyal medya sokağı ortadan kaldırmıyor elbet, hala öfkeli kalabalıkların meydanları doldurması siyasi karar alma mekanizmalarını etkiliyor. Ancak mücadele artık yalnızca sokakla sınırlı değil. Sosyal medyada hiçbir zaman bir sokak gösterisinde olmayacak kadar çok çeşitli görüşler görünür hale geliyor, çok çeşitli araçlarla direniş sürüyor. Eylem, süreklilik kazanıyor. İnternet kendine özgü eylemler de yaratıyor, sadece siyasi mücadele aracı değil, alanı da aynı zamanda. “Wall Street’i İşgal Et” eylemine katılan aktivistlerin kamp alanında Foursquare’den yerlerini bildirmeleri, eylemin sanal mekanı da etkilediğini gösteriyor. Pittsburgh’da Wall Street’i İşgal Et hareketini inceleyen Mattoni, kamp alanının önemli bir mücadele alanı olduğunu, ancak tek olmadığını ve çeşitli medya araçlarıyla farklı düzeylerde katılımların mümkün hale geldiğinin altını çiziyor (2012).

YENİ KATILIM BİÇİMLERİ

Sosyal medyayla yeni katılım biçimleri doğuyor. İskoçya dünyada ilk e-anayasa uygulamasını yaparak vatandaşların anayasa yapma sürecine etkin biçimde katılmalarını hedefleniyor. Toplumsal değişime katılmak bugün illa ki aktif olarak bir sosyal hareketin üyesi olmayı gerekli kılmıyor; daha küçük gruplar halinde ve daha bireysel yollarla da sosyal medya üzerinde sosyal dönüşüme yol açmak mümkün. Eylemcinin de rolü değişiyor; postmodern bireyler; ekran başında, yaratıcı, üreten ve tüketen eylemci tipi ortaya çıkıyor. Sosyal medyada *tepkisellik* ön planda. Kullanıcının o anda verdiği tepki, aslında hayatı boyunca kafasında oluşan tüm kültürel, sosyal ve ideolojik kodların bir aynası (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012: 31). Benkirane, Arap Baharı’ndaki eylemcileri, göçebe ve monad olarak tanımlıyor: "Toplumsal devrimlerin içinde yer alanlar siyasi bir güç ya da siyasi bir parti içinde örgütlenme niyetinde değiller. "Her zaman, her yerde" siyasi, toplumsal ve kültürel duyarlılıklara karşı geniş bir yelpazeyi temsil ediyorlar. Kolektif halde

güçlü ama iktidar peşinde değil, radikal değişim istiyorlar... Bu eğitimli, çok dil bilen ve genellikle işsiz genç yetişkinler yeni Arap bilincinin zihinsel göçebeleri ve monadlarıdır" (2012:3). Sosyal medyada verilen sosyal mücadelenin dili de farklı, daha gündelik. Yazı, görüntü, ses kaydı gibi *melez* medyanın kullanıldığı bu yeni aktivizmde dil önem kazanıyor. Türkiye'de bakanlıkların ve hükümete bağlı birimlerin web sitelerine saldıran RedHack'in kendisini eleştirenlere verdiği yanıt yeni sosyal hareketlerin sosyal medyadaki mücadelesini özetler nitelikte: "Redhack bir dil yaratımı ve geliştirmesidir aynı zamanda... Redhack mücadelenin oluşturduğu dilin ortaya çıkarılmasında bir farkındalık yaratmaya yönelmiştir. Hemen her eyleminde bu farkındalığı vurgulamaya özen göstermektedir. Mücadelenin sıcaklığının yansımaları olarak kullanılan dilde ifade edilenler mücadeleyi sadece bir demokratik kazanımı hedefleyen veya bir protestoyu ifade eden dil olmaktan çıkıp devrimi hedefler özelliktedir. Devrim bir "ümit", "dilek", "güzel bir anımlık" değil aksine yaşanan ve gelen bir süreçtir. Elle tutulur gerçekliği vardır ve devrime katılacak olanlar sistemle şu veya bu nedenle problemi oluşmuş kesimlerin hepsidir. O yüzden Redhack ortak dil yaratımında farkındalık yaratmayı da hedeflemektedir." (Redhack, 2012). Sosyal medya, sosyal hareketler için ortak bir dil, ortak bir söylem kolektif yaratımının inşa edildiği bir mekandır aynı zamanda. "Wall Street'i İşgal Et" hareketinde aktivistlere gelirse, analog ve dijital medya kanallarını karıştırarak, düşük ve yüksek teknoloji medya materyellerini birleştirerek, sabit ve mobil medya araçlarını kullanarak "zengin bir iletişim repertuarı" geliştirdiler (Mattoni, 2012). Tweet atmak, beğenilen bir sloganı yeniden tweetlemek, Anonymous'un viral videolarını ve fotoğraflarını paylaşmak gündelik eylem biçimlerini oluşturuyor. Özellikle görsel medya, toplumsal haksızlıkların, isyanların kanıtına dönüşüyor. Meydanlarda yapılan kalabalık gösteriler, vatandaşların yorumları, uzman görüşleri yurttaşlar tarafından filme çekilerek Youtube ve Vimeo gibi siteler üzerinden viral biçimde tüm dünyaya yayılıyor. "PEW İnternet ve Amerikan Hayatı Projesi"nin bir araştırmasına göre de ABD'de yetişkin internet kullanıcılarının % 45'i seçim döneminde siyasi video izledi ve üçte biri bu videoları paylaştı (Wright, akt.Evans,

2009:38-41). Siyasi eylem, sosyal medyayla gündelik bir pratiğe de dönüşüyor. Marchart'ın "minimal politika" kavramı, sosyal medyada siyaset yapma biçimlerini açıklamaya yarayacak şemsiye bir kavram niteliğinde. Minimal politikanın aracı olarak sosyal ağlar, bloglar vs. siyaseti şekillendirmede üç işleve sahip: Söylenenlerin aksini ispat etmek, farklı görüşleri yansıtmak ve çatışan fikirleri biraraya getirmek. Böylece "alternatif" veya "marjinal" siyasi medya, siyasi tartışmalarda konu dışı ya da beklentileri boşa çıkaran bir medya olmaktan ziyade minimal politikanın aktif katılımcıları olarak görülebilir (Macgilchrist ve Böhmig, 2012:91-97).

SİYASİ KİMLİK EDİNME/SERGİLEME ARACI

Sosyal medyada diğer kimliklerimizin yanı sıra siyasi kimliğimizi de sergiliyoruz. Özellikle gençlerin apolitik olmakla suçlandıkları bir dönemde sosyal medya politikaya ilginin su yüzüne çıkmasını sağlayan araçlardan biri. Aslında sosyal ağlara bağlanan ve gündelik olarak takip eden kullanıcıların politik meselelerden uzak kalması pek de mümkün değil. "Binlerce hatta milyonlarca insanın yer aldığı gruplara dijital olarak erişebilen ve katılabilen 21. yüzyıl vatandaşları için politika artık ayrıksı bir eylem değil, bilakis gündelik yaşamın akışının ve gelgitlerinin bir parçası" (Chatfield, 2012: 122). Facebook gibi kapalı, tanıdıklardan oluşan bir sosyal haberleşme ağında siyasi kimliğimizi sergileyerek hem nasıl bir dünya görüşüne sahip olduğumuza dair ipuçları veriyoruz hem de benzer görüşe sahip arkadaşlarımızdan destek arıyoruz. İdeolojik yakınlıklar kuruyoruz. Sosyal hareketler için sosyal medya aynı zamanda sempatican toplama aracı olarak da kullanılıyor. Polis işkence- siyle öldürülen Mısırlı muhalif blog yazarı Haled Said'in Facebook sayfasını yüzbinler takip ediyor. Sosyal medya bugüne kadar politikaya uzak kalan ve kendilerini ifade etmeyen kesimlerin de kendilerini dile getirmelerini sağlıyor. Türkiye'de Fenerbahçe futbol takımının başkanı Aziz Yıldırım ve yardımcılarının tutuklanmasına tepki olarak takım taraftarları Twitter'ı politik örgütlenme aracı olarak kullanıyorlar. Twitter üzerinden Aziz Yıldırım davasını takip ediyorlar, polislin üstle-

rine biber gazı sıkmalarını protesto ediyorlar, avukatlardan bilgi alıyorlar, kendi davalarını "topic trend" haline getirmek için uğraşıyorlar. Occupy hareketlerinde sosyal medya, daha önce sosyal hareketlerde hiç rol almayan kimseleri biraraya getirmeyi başardı (Juris, 2012).

ALTERNATİF MEDYA

Sosyal medya; konvansiyonel medyanın görmediğini, görmezden geldiğini duyuruyor. Özellikle sansür ve otosansürün yaygın olduğu ülkelerde alternatif medya işlevi daha da ön plana çıkıyor. İran'da 40,000 ile 700,000 arası blog olduğu tahmin ediliyor (Howard, 2009). Rusya blog evreni, hükümet haber kanalları ve elit güdümlü medyaya alternatif oluşturuyor. Medyaya rakip, gazetecilerden daha fazla sokağa yakın, sokaktaki yurttaşların ürettiği enformasyonun paylaşıldığı, dolaşısıyla daha sahici bir mecra. Sosyal medyayla yurttaş gazetecilik kavramı öne çıkıyor, mobil araçlarla her an, her yerde toplumsal adaletsizlikleri görüntülemek, dile getirmek mümkün hale geliyor. Sosyal hareketler ucuz, hızlı bir şekilde mücadelelerini sosyal medya üzerinden duyuruyorlar. Sosyal medya gündem belirleme gücüne de sahip. Türkiye'de önemli hacker gruplarından biri olan RedHack, eylemlerini Twitter'da duyurduktan sonra ulusal medya konuya yer veriyor. Uluslararası haber ajanslarına bağımlı çalışan konvansiyonel medya, sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanıyor. Benazir Butto suikasti, Bin Laden'in öldürülmesi, İran'da "Yeşil Devrim" sırasında 16 yaşındaki eylemci Nida'nın öldürülmesi geleneksel medyadan önce sosyal medyada yerini alan olaylara birer örnek. Türkiye'de de örneğin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Uludere'de (Roboski) sınır kaçakçılığı yapan 34 genci, 28 Aralık 2011'de bombalamasının ardından sosyal medyanın anaakım medyadan daha hızlı gündemi oluşturduğu gözlemlendi (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012:84). Artık konvansiyonel medya kuruluşları, yeni medyayı ciddiye alıyor ve onun doğru düzgün geliştirilmesi için gerekli insan yatırımını ve teknolojik yatırımı yapıyor (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012:17). Sosyal medyanın içeriğini kullanıcının oluşturması (üretüketen) dili de etkiliyor. Buradaki dil, daha gündelik, sıradan ve samimi. Profesyoneller

tarafından kurgulanan bir dil yok. Benzer şekilde enformasyon belki de ham haliyle, gazetecilik ve editoryal çerçevelerde filtre edilmeden sunuluyor.

SAYISAL UÇURUM

Her ne kadar dünya nüfusunun % 32.7'sinin (Internet World Statistics, 13 Ağustos 2012) internete erişimi olsa da ülkelerarası ve ülkelerin kendi içlerindeki yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerine erişimdeki eşitsizlik (sayısal uçurum) halen devam ediyor ve sosyal hareketler de bundan bağımsız değil. Arap Baharı buna çarpıcı bir örnek oluşturuyor: Tunus'ta Ocak 2011'de Facebook penetrasyon oranı % 17.99, Mısır'da % 5.49 ve Libya'da %3.4 (Arab Social Media Report, 2011). Ortadoğu'da internet ve mobil araçlara erişimi olanlar ağırlıklı olarak kentli, orta ve üst sınıf gençler. İran'da Twitter kullanıcılarının % 90'ı başkent Tahran'da yaşıyor. Nüfusunun % 78.3'ünün (Internet World Statistics, 13 Ağustos 2012) internete erişimi olan ABD'de Wall Street'i İşgal Et Hareketi'nin Arap Baharı kadar dönüşüme yol açamaması, tek başına internetin devrimci bir araç olamayacağını da göstergesi. Sayısal uçurumda etkili çeşitli faktörleri (coğrafi konum, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, dil vs.) sosyal hareketlere de uyarlamak mümkün. Türkiye'de bazı sol hareketler ile muhafazakar hareketler sosyal medyaya karşı teknofobik bir yaklaşım sergiliyorlar. Örneğin aktivistlerin çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu hareketler ile orta yaş ve üzerinin oluşturduğu hareketler arasında da yeni medya kullanımında büyük farklar gözlemlemek mümkün. Benzer şekilde yeni kuşak sosyal hareketler ile sendikalar gibi daha eski sosyal hareketlerin interneti kullanımı arasında da çarpıcı farklar bulunuyor.

DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ VE SANSÜR

Sosyal medyanın demokratikleştirici bir araç sayılablmesinin önündeki belki de en önemli engellerden biri de ülkelerin demokrasi gelenekleri ve ifade özgürlüğü ve sansüre bakışları. Sosyal medya bir yandan ifade özgürlüğünü yaygınlaştıran bir araç gibi görülürken diğer

yandan devlet ve sermayenin en etkin gözetleme araçlarından birine dönüşüyor. Morozov'un deyimiyile (2011) "küresel dijital panoptikon", yurttaş-tüketicileri hem de düşük maliyete gözetlemeye yarıyor ve yeni dijital diktatörlükler yaratıyor. Dijital diktatörlükler çok çeşitli yöntemlerle vatandaşlarını baskı altında tutuyorlar: Arap Baharı'nda otoriter rejimler; muhalif web sitelerini ve blogları sansürledi, muhalifleri blog yazarlarını hapse attı, Tunus'ta hükümet vatandaşların Facebook şifrelerini çaldı, Libya ve Mısır'da internet tamamen kapatıldı, İran'da ve Çin'de çevrimiçi karşı propaganda üretiliyor¹. Suriye Elektronik Ordusu muhaliflerin internet hesaplarını "hackliyor", Moldova'da 2009 seçimlerinde hükümet cep telefonu ile iletişimi bloke etti, Türkiye'de hükümet Redhack'i terör örgütü ilan ederek onu takip edenleri Twitter hesabından sildi. Başbakan Tayyip Erdoğan'ı Facebook üzerinden eleştiren bir öğretmen görevden alındı (Milliyet, 24 Ekim 2012) ve daha birçok rejim sosyal medyayı aktivistlerin ve sempatanların kimliklerini tespit etmek, fişlemek amacıyla kullanıyor. Çin'de üst düzey siyasetçilere ve eski devlet başkanlarına ilişkin mesajlar mikrobloglarda bloke ediliyor (Kaufman, 12 Eylül 2012:20). Çin hükümeti, internette hükümet yanlısı propaganda yayınlanması için yılda 56 milyon dolar harcıyor (Kanally, 2012). Sansürün daha inceltilmiş versiyonları da mevcut. Dünyaya ifade özgürlüğü ve düşünce çeşitliliği ideolojisini ihraç eden ABD'de "Wall Street'i İşgal Et" eylemleri sırasında Twitter gösterilere "topic trend"de yer vermemekle, Yahoo konuya ilişkin e-postaları göndermemekle suçlanıyor. Ancak buna karşı aktivistlerin de çeşitli direniş stratejileri geliştirdiğini görüyoruz. Ortadoğu'da internet kullanıcılarının anonim kimliklerle iletişim kurması bir gelenek. Devletlerin sansürüne karşı Arap Baharı sırasında Global Voices sitesi Arapça yazıların İngilizce

1 Çin'de "50 cent Partisi" olarak da bilinen hacker grubu Çin'in Twitter'ı olarak nitelendirilen ve 350 milyon kullanıcısı bulunan Weibo'ya karşı siber saldırılar düzenliyor.

yayınlanmasını sağladı; Anonymous, Tunus hükümetinin dijital evrenine saldırdı, Google "speaktotweet" programıyla internet erişiminden yoksun kalan Mısırlı kullanıcılara telefon bağlantısı kurarak Twitter'a sesli mesajlar bırakmalarını sağladılar. Benzer şekilde polis işkencesiyle öldürülen Mısırlı blogcu Haled Said'in görüntüleri internet kapatılsa da cep telefonları aracılığıyla eylemciler arasında dolaştı. Sansürün yanısıra değinilmesi gereken önemli bir konu da ülkelerin kendilerine özgü politik kültürülerinin sosyal medya kullanımını etkilemesi. Doğrudan devlet müdahalesi olmasa bile Irak ve Yazıcıoğlu'nun (2012) belirttiği gibi Türk siyasi kültüründe komplo teorileri ve kamplaşma geleneği (s. 42), "suskunluk sarmalı" modeli (s.45) rövanşizm (s.64) ve dedikodu çemberi (s. 76) gibi etkenlerin geçerli olması sosyal medya kullanımını da etkiliyor.

GELENEKSEL MEDYANIN SÜREN ETKİSİ

Sosyal medya her ne kadar alternatif bir medya oluşursa, alternatif seslere yer verse de popüler kitle kültürü sosyal medyayı da sömürgeleştirerek interneti eğlence aracına dönüştürebiliyor. Sosyal medya, yazılı ve görsel basına haber kaynağı oluşturmakla birlikte kamuoyu gündemi halen kitle iletişim araçları tarafından belirleniyor ve bu günümüzde Twitter, Facebook gibi mecralarda yeniden üretiliyor. İnternetin eğlenceye dayalı kullanımını (oyun, sohbet odası vb.) bireyi daha fazla çevrimiçi sosyalleştirerek çevrimdışı güçlü kişisel bağlarından koparıyor. Bu da politik uğraşları erozyona uğratan etmenlerden biri (Shah vd., 2001, akt. Zhang, 2010:78). Sosyal medyanın geleneksel medyanın sansürünü aşamadığı durumlar da mevcut. Örneğin Türkiye'de Şemdinli'de bu yazı yazılırken sürmekte olan çatışmalara konvansiyonel medya şehit cenazeleri dışında yer vermezken sosyal medya da yeterince bilgi sunamıyor.

KLAVYE AKTİVİZMİ

En önemli tartışma konularından biri de "klavye aktivizmi"nin ne kadar etkin olduğu üzerine. Facebook ya da Twitter'da politik bir mesajı

paylaşmanın etkisi nedir? Bazı yazarlara göre sosyal medyayla birlikte sosyal hareketler içinde aktif olmayan üyelerin sayısı artıyor. Sosyal medya, iç dökme mecrası, şikayet edip rahatlatma yeri; bir tür "hareketsiz politikleşme"den (Bakardjeva'nın "hareketsiz sosyalleşme kavramına atfen), "tembel bir aktivizmden" söz edilebilir. Yani gerçek yaşamda harekete geçememe, ama yine de kendini dile getirme ve kimliğini sergileme anlamında politize olmak önemli de olabilir. "Tıklama aktivizmi" (push-button activism) internet kullanıcılarının minimal katılımı bir harekete katılmaları anlamına geliyor. Greenpeace'in bir kampanyasına bir tıkla destek olmak, Kony'yi durdurmak için video paylaşmak gibi. "Harekete katılanlar Facebook profillerinde ilgi alanlarını paylaşarak kolaylıkla kendilerini hareketin bir parçası olarak görebilirler. Ancak kolektif kimliğin güçlü duyguları her zaman güçlü bir harekete tercüme olmuyor. Diğer bir deyişle Web 2.0 üyelerden küçük taahhütlerin sayısını artırabilir." (Petray, 2011: 934). Hareket geniş kitlelere erişiyor belki ama, küçük taahhütler var. Sosyal medya bizi hızla ama zayıf bağlarla birbirimize bağlıyor.

BİREYSELLİK

Kişilerarası iletişimin giderek daha fazla aracılındığı bir dünyada toplumsal hareketler ve insanlar arasındaki dayanışma ağları hala yüzyüze iletişime ihtiyaç duyuyor mu? Negri ve Hardt'a göre yanıt "evet". Sosyal hareket sonuçta yüzyüze ilişkiye ve grup dayanışmasına ihtiyaç duyuyor: "Facebook, Twitter, internet ve başka türden iletişim mekanizmaları yararlıdır; ancak kolektif politik zeka ve eylemin temeli olan bedenlerin bir arada bulunmasının ve bedensel iletişimin yerini hiçbir şey tutamaz. ABD'deki ve bütün dünyadaki, Rio de Janeiro'dan Ljubljana'ya, Oakland'dan Amsterdam'a, çok kısa süreler de dahil olmak üzere, bütün işgal hareketlerinde katılımcılar bir arada var olmak suretiyle, yeni politik duygulanımlar yaratmanın gücünü gördüler... Bir işgal bir tür doğaçlamadır, politik duygulanımlar yaratan bir performanstır." (Negri ve Hardt, 2012: 25). Toplumsal meselelerde bilgisayar başına akın eden birçok birey, ertesi gün yapılan bir gösteriye katılma

konusunda çok da istekli olmayabiliyor. Bunun yanı sıra ideolojik veya başka nedenlerle interneti bir sosyal mücadele aracı olarak görmeyen ve hareketine dahil etmek istemeyen sosyal hareketler de mevcut.

KAKOFONİ

Dakikada yüzlerce mesajın atıldığı sosyal ağ siteleri kakofonik bir ortama yol açıyor. Paylaşılan enformasyonun politik değişime ve tartışmaya ne kadar katkısının bulunduğu da sorgulanması gereken konulardan biri. Wall Street’i İşgal Et Pittsburgh hareketini inceleyen Matteo’ya göre, kamp alanının yanı sıra Facebook grubu üzerinde yürütülen tartışmalar kimi zaman aktivistlerin uzlaşmasına sekte vurmuş, grup içi hiyerarşinin çevrimiçi ortama da yansımaya yol açarak gerilimi yükseltmiş (Mattoni, 2012). Sosyal medyanın bir diğer özelliği de mesajların kontrol edilemez olması ve bulaşıcı biçimde yayılmasından ötürü nefret söyleminin hızla yaygınlaşması. Sosyal medya birçok olayda bireylere ya da gruplara yönelik nefret söyleminin zeminini oluşturarak siyasi kutuplaşmayı artıran bir rol de üstleniyor.

Sonuç olarak ne söyleyebiliriz? Sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerine üretilen düşünceleri nasıl yorumlayabiliriz? Her gün değişen ve kullanıcının yarattığı bu medya hakkında kesin öngörülerde bulunmak için henüz erken. Aslında sosyal medya biz ne paylaşıyorsak o. Devrimin veya radikal bir toplumsal değişimin aracı olabilir mi? Şunu iyi biliyoruz ki sosyal medyadaki her muhalefet toplumsal değişime yol açmıyor. Devrim iletişim araçlarından çok, insanların devrim arzusuna bağlı. Bu medya ancak vatandaşlar tarafından gerekli görüldüğünde toplumsal değişimlere yardımcı olabilir. Arap Baharı’ndaki Twitter mesajlarını inceleyen Benkirane’ye göre sosyal ağların etkisi bağlamı, Twitter kullanıcılarını, ne hakkında ve hangi dilde yazdıklarını ortaya koymadan anlaşılamaz (2012:2). Fadi Salem, sosyal medyayı Arap ülkelerinde eleştirel kitlelerin haberleşmesini sağlayan bir araç olarak görüyor. Sosyal medya, tek başına devrimin ya da toplumsal değişimin aracı değilse de toplumsal değişimi arzulayan bireylere ve sosyal hareketlere hızlı haberleşme, örgütlenme ve eyleme geçme imkanı sunuyor.

Sosyal medya diğer medyadan bağımsız değil, ancak onları tamamlıyor, temsili demokraside kitle iletişim araçlarının etkileşimsizliğine mahkum bırakılan vatandaşların alternatif sesi oluyor.

KAYNAKÇA

ANDERSON Benedict, Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, Metis, İstanbul, 2011.

ALEXANYAN Karina vd., Exploring Russian Cyberspace, Digitally-Mediated Collective Action and the Networked Public Sphere, Berkman Center Research Publication, No. 2012-2, 2 Mart 2012.

Arab Social Media Report, Vol.1, No.1, Ocak 2011.

BAKARDJIEVA Maria, “Virtual togetherness: an everyday-life perspective, , Media, Culture & Society, 2003, 25.

BENKIRANE Reda, “The Alchemy of Revolution: The Role of Social Networks and New Media in the Arab Spring”, GCSP Policy Paper, 2012/7.

CASTELLS Manuel, Kimliğin Gücü, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2. cilt, çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

CHATFIELD Tom, “How to thrive in the digital age”, Macmillan, Londra, 2012.

COTTLE Simon Cottle, “Media and the Arab uprisings of 2011: Research notes”, Journalism, 2011, 12: 647-659.

EVANS Tom, “Social networking sites have transformed the political landscape”, <http://networkconference.netstudies.org/2010/04/social-networking-sites-have-transformed-the-political-landscape/>, Yayın tarihi: 25 Nisan 2010, Erişim: 23 Temmuz 2012.

FEIXA Carles, “The #spanishrevolution and beyond”, <http://culanth.org/?q=node/629>, Yayın tarihi: 23 Temmuz 2012, Erişim: 27 Temmuz 2012.

HOWARD Philip N., “Inside the cyberwar for Iran’s future”, <http://www.psmag.org/politics/inside-the-cyberwar-for-iran-s-future-6535>, Yayın Tarihi: 18 Aralık 2009, Erişim: 23 Temmuz 2012.

HOWARD Philip vd., “Opening Closed Regimes, What was the role of social media during the Arab Spring?”, Project on Information Technology and Political Islam, Working Paper 2011.1.

<http://www.milliyet.com.tr/facebook-tan-basbakan-i-elistiren-ogretmen-gorevden-alindi/siyaset/sondakika/24.10.2010/1305503/default.htm>, Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2012.

İnternet Dünya İstatistikleri, <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2012.

İnternet Dünya İstatistikleri, <http://www.internetworldstats.com/stats14.htm>, Erişim tarihi: 13 Ağustos 2012.

IRAK Dağhan ve YAZICIOĞLU Onur, Türkiye ve Sosyal Medya, Okuyan Us, İstanbul, 2012.

JURIS Jeffrey S., “Reflections on #Occupy Everywhere: Social media, public space, and emerging logics of Aggregation”, *American Ethnologist*, Vol. 39, No: 2, Mayıs 2012: 259-279.

KANALLY Craig, “Politics in the Social Media Age: Insights from Joe Lockhart”, *HuffingtonPost Tech*, 23 Ekim 2012.

KAUFMAN Sylvie, “Weibo versus Shibada, la dynamique chinoise”, *Le Monde*, 12 Eylül 2012, s. 20.

LUCAS Martin, “Occupy the media: The Role of Independent Media in the Occupy WSM”, www.sd.uk.us/pdf/occupythemedial.pdf, Ocak 2012, Erişim: 4 Ocak 2013.

MACGILSCHRIST Felicitas ve BÖHMIG Inse, “Blogs, genes and immigration: On-line media and minimal politics”, *Media, Culture & Society*, 34(1), 2012: 91-97.

MATTONI Alice, “Beyond celebration: Toward a more nuanced assessment of Facebook’s role in Occupy Wall Street”, <http://culanth.org/?q=node/643>, Yayın tarihi: 27 Temmuz 2012, Erişim tarihi: 27 Temmuz 2012.

NEGRI Antonio ve HARDT Michael, *Duyuru*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, İstanbul, 2012.

PETRAY Theresa Lynn, “Protest 2.0 Online Interactions and Aboriginal activists”, *Media, Culture & Society*, 2011, 33 (6): 923-940.

REDHACK, <http://kirmizihaber.com/?p=9043>, Erişim 13 Ağustos 2012.

TAYLOR Alan, “Occupy Wall Street spreads worldwide”, <http://m.theatlantic.com/infocus/2011/10/occupy-wall-street-spreads-worldwide/100171>, Yayın tarihi: 17 Ekim 2011, Erişim tarihi: 26 Ağustos 2012.

ZHANG Weiwu vd., “The revolution will be networked”, *Social Science Computer Review*, February 2010; vol. 28, 1: 75-92.